

**Αφιέρωμα: "Children's Literature Studies and Literary Theory Today"
NEOHELICON 36.1 (Ιούνιος 2009)
Β. Λαλαγιάννη (επιμ.)**

Στη μελέτη της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας και τη λογοτεχνική θεωρία στη σημερινή εποχή είναι αφιερωμένο το πρώτο τεύχος του τόμου 36/1 (Ιούνιος 2009) του επιστημονικού περιοδικού Neohelicon (Acta Comparationis Litterarum Universarum), με Guest editor την Βασιλική Λαλαγιάννη (Παν/μιο Πελοποννήσου). Το αφιέρωμα συνιστά μια σημαντική συμβολή στη συζήτηση που εκτυλίσσεται τα τελευταία χρόνια σχετικά με την ανάγκη (καθώς και τη δυνατότητα) ανάπτυξης μιας ειδικής και «αυτόνομης» θεωρίας για την παιδική λογοτεχνία. Όπως αναφέρει στην Εισαγωγή της η επιμελήτρια του τόμου, το συγκεκριμένο ζήτημα εντάσσεται στην ευρύτερη συζήτηση περί αυτονομίας της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας ως πεδίου παραγωγής, θεωρητικής και κριτικής προσέγγισης, καθώς και ακαδημαϊκής μελέτης, που μετρά ήδη τρεις περίπου δεκαετίες προβληματισμού. Οι εργασίες στον τόμο αυτό παρουσιάζουν ποικίλες απόψεις τόσο για τη θέση της λογοτεχνίας για παιδιά στο σύγχρονο θεωρητικό πεδίο όσο και ειδικότερες κριτικές προσεγγίσεις λογοτεχνικών κειμένων, στο πλαίσιο επίκαιρων ζητημάτων, όπως η ταυτότητα και η ετερότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, η (νεολογική) «ανοιχτότητα» (openness), η μετάφραση λογοτεχνικών κειμένων, κλπ.

Η εργασία της γνωστής θεωρητικού στο χώρο της παιδικής λογοτεχνίας Maria Nikolajeva (University of Cambridge) εξετάζει την «ετερολογία», με την έννοια του λόγου περί του Άλλου, στη σύνδεσή του με τις δομές εξουσίας που κρυσταλλώνονται στο λογοτεχνικό φαινόμενο. Επικεντρώνοντας στη λογοτεχνία για παιδιά, επισημαίνει τον (άνισο) συσχετισμό δυνάμεων που δημιουργείται ανάμεσα στον κυρίαρχο, ενήλικο αφηγητή, από τη μια, και στον εστιάζοντα μυθοπλαστικό χαρακτήρα του παιδιού, καθώς και στο εννοούμενο νεανικό κοινό, από την άλλη. Για να περιγράψει το φαινόμενο αυτό, το οποίο χαρακτηρίζει παραδοσιακά την παιδική λογοτεχνία, εισάγει τον όρο *aetioportmativity* (θα μπορούσε ίσως να αποδοθεί στην ελληνική ως "ηλικιακή κανονιστικότητα"). Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην επίδραση στο νεαρό αναγνώστη ποικίλων στρατηγικών (λ.χ. χρήση συγκεκριμένων κειμενικών ειδών, σκηνικών πλαισίων, χαρακτήρων, αφηγηματικών τεχνικών, κ.ά.) ως μέσων που κατά κανόνα εμποδίζουν την εξουσία και την ιδεολογία του ενήλικου αφηγητή. Στο πλαίσιο ωστόσο θεωριών όπως η ομοσεξουαλική και η καρνιβαλική, μελετώνται επίσης κάποια δείγματα της παιδικής λογοτεχνίας που ανατρέπουν την κανονιστική της λειτουργία μέσω της αμφισβήτησης των καθιερωμένων δομών ισχύος. Η Αναστασία Κατσίκη - Γκίβαλου (Πανεπιστήμιο Αθηνών) και ο Δημήτριος Πολίτης (Πανεπιστήμιο Πατρών) παρουσιάζουν τη σχέση μεταξύ της θεωρίας της λογοτεχνίας και της παιδικής λογοτεχνίας, στην ιστορική της εξέλιξη. Αποτυπώνεται η μετάβαση από μια κατάσταση σύγχυσης, ή και αμφισβήτησης, ως προς την υπόσταση του αντικειμένου της παιδικής λογοτεχνίας ως ερευνητικού και επιστημονικού χώρου, μέχρι τις σύγχρονες απόπειρες περιχάραξης του περιεχομένου, της θεωρίας και της ποιητικής της. Η εμπειρική, συνήθως περιγραφική ή κανονιστική, προσέγγιση έργων της παιδικής λογοτεχνίας υποχωρεί έτσι σταδιακά μπροστά στη διαμόρφωση ενός συστηματικού ερευνητικού πλαισίου, με σαφές θεωρητικό υπόβαθρο, αντλημένο από διάφορες αρχές της θεωρίας της λογοτεχνίας. Η Τζίνα Καλογήρου (Πανεπιστήμιο Αθηνών), μέσα από την ανάλυση της αφηγηματικής και εικονογραφικής τεχνικής του M. Ocelot, διερευνά μια σειρά θεωρητικών ζητημάτων που σχετίζονται με την έννοια της «ανοιχτότητας» του λογοτεχνικού κειμένου και της πρόσληψής του. Στην περίπτωση των ανοιχτών κειμένων, που συνδέονται με την εμπειρία της υποκειμενικότητας και την αίσθηση της ασυνέχειας του σύγχρονου κόσμου, ο ρόλος του αναγνώστη αναδεικνύεται σε αυτόν του (συν)δημιουργού. Ως παράδειγμα ανοιχτού κειμένου χρησιμοποιείται το έργο του Ocelot Prince et Princesse, στο οποίο εντοπίζονται διακειμενικές συνδέσεις με το έργο του Shakespeare A Midsummer Night's Dream.

Η έννοια της ετερότητας στην παιδική λογοτεχνία απασχολεί τη Rosemary Ross Johnston (University of Technology Sydney), η οποία επισημαίνει ως ύψιστη μορφή ετερότητας στα συγκεκριμένα έργα όχι αυτή που σχετίζεται με διαφορές εθνικές, πολιτισμικές, κλπ., αλλά με την ετερότητα της «μη υπόστασης». Η έννοια αυτή μπορεί να λάβει τη μορφή της αμετάκλητης μεταβολής μιας κατάστασης (λ.χ. εγκατάλειψη της παιδικότητας λόγω της ανάπτυξης), της (δύνητικής) απώλειας αγαπημένων προσώπων ή και του ίδιου του εαυτού (με το θάνατο ως απώτατο άκρο της συγκεκριμένης απώλειας). Η ετερότητα, προσδιορισμένη με τον τρόπο αυτό ως «εσωτερική» περισσότερο έννοια, μελετάται από τη Johnston σε θεατρικά έργα για παιδιά.

Η Β. Λαλαγιάννη (Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου) εξετάζει βασικές περιπτώσεις ετερότητας, όπως παρουσιάζονται σε λογοτεχνικά έργα για νέους Ελλήνων συγγραφέων. Η αναφορά σε ζητήματα ξενοφοβίας, εθνοκεντρισμού και ρατσισμού σε σύγχρονα έργα θέτουν καινούργια ερωτήματα και επιχειρούν να εξοικειώσουν το νεαρό αναγνώστη με τον Άλλο, τον Διαφορετικό, αμφισβητώντας παραδοσιακές στερεοτυπικές εικόνες του. Τη μεταφορά και τη χρήση αρχών της συγκριτικής λογοτεχνικής θεωρίας στη μελέτη της παιδικής λογοτεχνίας εξετάζει στην εργασία της η Μένη Κανατσούλη (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο). Αξιοποιώντας την έρευνα στο συγκεκριμένο ερευνητικό χώρο, και το θεωρητικό πλαίσιο που απεργάζεται η Emer O' Sullivan (συγκριτική ποιητική, μελέτη της διακειμενικότητας, μελέτη της διαμεσικότητας, συγκριτική μελέτη λογοτεχνικών ειδών, κλπ.), η Κανατσούλη προσεγγίζει κριτικά σύγχρονες διασκευές γνωστών παραμυθιών. Η παραπάνω εφαρμογή αναδεικνύει το γεγονός ότι μέθοδοι και τεχνικές της συγκριτικής

γραμματολογίας, σε συνδυασμό με τη θεωρία και την κριτική της παιδικής λογοτεχνίας, μπορούν να εμπλουτίσουν και να εμβαθύνουν την προσέγγιση έργων γραμμένων για παιδιά.

Η Michèle Bacholle-Bošković (Eastern Connecticut State University) βασιζόμενη κυρίως στα θεωρητικά σχήματα των Hommi Bhabha και Deleuze-Guattari εξετάζει τους λογοτέχνες με καταγωγή από τις χώρες του Maghreb που ζουν στη Γαλλία και ειδικότερα τη δεύτερη γενιά μεταναστών που δημιούργησε την 'littérature beure', μία νεανική λογοτεχνία ανατρεπτική με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Στην αφρικανική λογοτεχνία της Διασποράς και ιδιαίτερα στην παρουσία Αφρικανών στην Ευρώπη, αναφέρεται η μελέτη της Odile Cazenave (Boston University) ενώ παρουσιάζεται και η θέση της παιδικής ηλικίας στις λογοτεχνίες της Μαύρης Ηπείρου.

Τη σύγχρονη ιρλανδική λογοτεχνική παραγωγή προσεγγίζει η Valerie Coghlan (Church of Ireland College of Education) και ειδικότερα τις σχέσεις της με την μεταποικιοκρατική εποχή και την παγκοσμιοποίηση. Αναφέρεται επίσης στο μάρκετινγκ του παιδικού βιβλίου στην Ιρλανδία και στην Αγγλία στο πλαίσιο του 'παγκόσμιου χωριού'. Η κινεζική παιδική λογοτεχνία και η νεωτερικότητα που την χαρακτηρίζει την τελευταία εικοσαετία αποτελεί την κύρια θεματική της Li Yin (Tsinghua University) η οποία παραθέτει μία πλήρη εικόνα της σύγχρονης κινεζικής παιδικής λογοτεχνίας και της στροφής της στην εκδυτικοποίηση. Στην απόδοση έργων σε διαφορετικές γλώσσες και στα εμπλεκόμενα θέματα του εθνοκεντρισμού, της ετερότητας, και της ταυτότητας εστιάζει η μελέτη των Britta Benert & Christine Hélot (Université de Strasbourg -IUFM Alsace). Μέσα από το έργο του Tomi Ungerer μελετώνται ζητήματα υβριδικότητας, εθνοκεντρισμού, 'ιδεολογικότητας' της μετάφρασης. Η Mireille Blanc (ερευνήτρια CRL) αναφέρεται στις διασκευές κλασικών λογοτεχνικών έργων για παιδιά και στα προβλήματα που προκύπτουν σε σχέση με τη μετάφραση, την 'αυτονομία' του συγγραφέα και την 'ιδεολογία' που ενυπάρχει στο όλο εγχείρημα. Η Claudia Sousa Pereira (Universidade de Évora) εστιάζει στην πρόσληψη των λογοτεχνικών κειμένων σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και ιδιαίτερα σε πολυπολιτισμικά περιβάλλοντα της Πορτογαλίας.

Το Αφιέρωμα αυτό συνιστά μια ιδιαίτερα αξιόλογη απόπειρα καταγραφής και παρουσίασης σύγχρονων τάσεων στη θεωρία και κριτική της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους και προωθεί σημαντικά την έρευνα στο πεδίο αυτό.

Δρ. Σπύρος Κιοσσές
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας